

Kontroll istället för stöttning

Allt fler arbetssökande klassas som funktionsnedsatta. Och många av dem har negativa upplevelser av Arbetsförmedlingen.

Text och bild: Linda Weichselbraun | [Prenumerera](#) | Artikel i SocialPolitik nr 2 2015

Ta bättre vara på våra erfarenheter! Det är budskapet från människor med funktionsnedsättning som träffats för att samtala om hur arbetslivet fungerar. Så här berättar en 35-årig arbetssökande kvinna:

”För elva år sedan fick jag diagnosen paranoid schizofreni. Jag har även kognitiva nedsättningar. Det gör det svårt för mig att arbeta, och jag har varit sjukskriven på heltid i många år. För två år sedan bestämde jag mig för att försöka arbeta på 25 procent. Arbetsförmedlingen ordnade med lönebidrag, men utöver det har jag inte fått något stöd därifrån.”

Hon är en av över 190 000 personer som är inskrivna på Arbetsförmedlingen och som bedömts ha en funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan. Något som gör att de har rätt till extra stödinsatser.

DHR, en organisation för personer med nedsatt rörelseförmåga, har inom arvsfondsprojektet *Din vardag – Vår politik* arbetat med att synliggöra rörelsehindrades livsvillkor. Metoden som använts är aktionsforskning där människor själva forskar om sin verklighet. Under berättarkaféer och studiecirkel har deltagarna diskuterat erfarenheter av arbetslivet, men också ägnat sig åt analysarbete utifrån ett forskningsmetodiskt ramverk. Linda Karlsson och Tim Holmberg är två av dem som deltagit i samtalen.

– Bland våra medlemmar i yrkesverksam ålder står runt 60 procent utanför arbetsmarknaden. Det är oacceptabelt. När vi undersökte hur personer med rörelsehinder upplever samhällets

stödsystem fann vi en stor skepsis gentemot Arbetsförmedlingen, berättar Håkan Högberg, projektledare och ombudsman på DHR.

Runt 40 procent av de yrkesverksamma DHR-medlemmarna har en arbetsgivare som får lönebidrag, ett stöd som är tänkt att kompensera för anpassning av arbete och arbetsplats.

– Många ansåg att Arbetsförmedlingen inte informerade om lönebidrag på ett bra sätt, vare sig till arbetssökande eller arbetsgivare. Det var också oklart vilka rättigheter och skyldigheter man har som lönebidragsanställd. Vissa berättade att de känt sig utnyttjade av arbetsgivare som inte förstått att lönebidraget ska fungera som en kompensation för nedsatt arbetsförmåga, inte som ett sätt att få billig arbetskraft.

I början av 90-talet bedömde Arbetsförmedlingen att runt tio procent av de inskrivna var funktionsnedsatta. I slutet av 2014 hade andelen ökat till 28 procent.

Enligt Arbetsförmedlingen beror ökningen bland annat på att många funktionsnedsatta förlorade sina arbeten till följd av finanskrisen 2008–2009. Många har också överförs från sjukförsäkringssystemet till Arbetsförmedlingen, som dessutom lägger allt mer kraft på att identifiera arbetssökande med funktionsnedsättning.

Det har skett en normalitetsförskjutning i dagens arbetsliv, anser sociologiprofessorn Kerstin Jacobsson och doktoranden Ida Seing. "När arbetsmarknadens krav höjs blir fler funktionshinderkodade", skriver de i en artikel. Dagens arbetsliv, menar forskarna, ställer allt högre krav på produktivitet, social kompetens och anpassningsförmåga.

Människor förväntas ta ansvar för sin anställningsbarhet genom att reflektera över sig själva och vara redo för kompetensutveckling. Med dessa högt ställda krav är det allt fler som faller ifrån. Som anses funktionsnedsatta och därmed berättigade till extra stöd.

DHR inledde i början av året ett samarbete med Social Aktion – ett arvsfondsprojekt som drivs av tidningen Socialpolitik och

som arbetat med att stärka rösten hos människor med erfarenhet av social utsatthet. Under våren har man ordnat gemensamma fokusgrupper där människor med olika typer av funktionsnedsättningar träffats och diskuterat sina erfarenheter. Resultatet har också blivit ett antal skriftliga berättelser.

– Det som förvånade oss när vi lyssnade till varandra var att det fanns så stora likheter. Detta trots att deltagarna hade vitt skilda funktionsnedsättningar, svårigheter och stödbehov, säger Håkan.

Bland deltagarna fanns erfarenheter av rörelsehinder, hörselnedsättning, CP-skada, ADHD, ADD, Aspergers syndrom/autismspektrumstörning, tvångssyndrom, utmattningsdepression, fibromyalgi, kognitiva svårigheter, borderline, schizofreni, annan psykossjukdom, kriminalitet och missbruk.

Personer med erfarenhet av kriminalitet och missbruk kunde tidigare kategoriseras inom funktionshinderkoden "socialmedicinskt funktionshinder". Men i mars 2015 beslutade Arbetsförmedlingen att sluta använda denna kod och därmed drog man också in vissa stödåtgärder till personer som tillhör den gruppen.

Deltagarna i fokusgrupperna var eniga om att Arbetsförmedlingen generellt sett brister i funktionshinderkompetens. "Det har hänt att jag blivit bemött som om jag har en begåvningsnedsättning istället för psykisk ohälsa. Det är kränkande", berättade en deltagare. En annan beskrev att "det kändes som att man möttes med total ignorans och oförståelse, trots att jag hade en handläggare som arbetade speciellt med min målgrupp".

Deltagarna var överens om att Arbetsförmedlingen borde lägga mer kraft på att verkligen hitta och förmedla arbete. "De har förordningar att rätta sig efter, men arbete förmedlar de inte. De har lagt bollen i mitt knä och sagt att jag måste leta efter jobb själv. Jag är av den naturen att jag löser

det. Men gör alla det?" resonerade en av deltagarna. Flera tyckte att Arbetsförmedlingen var bra på att erbjuda arbetsgivare olika former av lönesubventioner. Det kan tveklöst öppna dörrar till arbetslivet, vilket uppskattas av många. "Jag hade varit ifrån arbetslivet i åtta år och behövde en spark in. Efter påtryckningar lyckats jag få ett 90-procentigt lönebidrag och ett handledarbidrag. Det var nödvändigt för att jag överhuvudtaget skulle få ett jobb", berättade en deltagare. Men samtidigt som en subventionerad anställning skapar möjligheter riskerar den också att cementera rollen som en andra klassens arbetare. Någon vars arbetskraft inte är värd att betala för.

Bilden av en myndighet som inte lever upp till sitt namn bekräftas av sociologen Roland Paulsen, som i sin nyutkomna bok Vi bara lyder beskriver hur Arbetsförmedlingen i dag förväntas lösa allt fler av samhällets sociala och ekonomiska problem. Oavsett om människor är sjuka, fattiga eller nya i landet är det till Arbetsförmedlingen de ska. Kruxet är dock, skriver Paulsen "att Arbetsförmedlingen varken primärt, sekundärt eller ens tertiärt ägnar sig åt förmedling av arbete i dag".

En av orsakerna är att det inte finns tillräckligt många arbeten att förmedla. I dag råder överskott på arbetskraft. Arbetsgivare kan ställa höga krav på och nästan 400 000 arbetssökande konkurrerar om runt en tiondel så många lediga jobb.

Arbetsförmedlingens personal, menar Roland Paulsen, ägnar sig allt mindre åt service och allt mer åt myndighetsutövning och kontroll. Något som även uppmärksammades i fokusgrupperna. "De skriver, de knappar in koder på sina datorer, de kommer med blanketter som man ska fylla i. Men jag vet faktiskt inte vad arbetsförmedlarna har för roll i verkligheten" berättade en deltagare.

Något som väckte känslor av att vara kontrollerad istället för stöttad var den aktivitetsrapport arbetssökande måste göra

varje månad. I den ska alla jobb som sökts dokumenteras, liksom allt annat som gjorts för att öka möjligheten att få jobb.

”De kollar att man skickat in, men inte vad man skriver. Om man upprepade gånger inte rapporterar kan A-kassa eller aktivitetsstöd dras in. Och då sitter man i skiten. Det är bara ett kontrollverktyg för att se om folk gör någonting”, menade en deltagare.

Aktivitetsrapporteringen orsakade även frustration och sorg. En deltagare förklarade att ”systemet är inte anpassat för många av oss. Min funktionsnedsättning är bara begränsande i vissa situationer, men kan bli osynlig om arbetet är anpassat efter mina behov. Det känns därför som ett hån och resursslöseri att behöva redovisa att jag sökt en massa jobb när jag istället vill få hjälp med att hitta ett jobb som funkar för just mig”.

Arbetsmarknadsminister Ylva Johansson sa i en intervju i SocialPolitik nr 4/2014 att systemet med aktivitetsrapporter ska ses över.

Många deltagare efterlyste bättre utbildning av arbetsförmedlingens personal. Flera framhöll att funktionsnedsatta själva besitter värdefull expertis. En expertis som skulle kunna tillvaratas både för att utbilda personal och för att stötta andra arbetssökande. En av deltagarna hade en handfast idé: ”Det borde finnas ett gäng med egen erfarenhet anställda på Arbetsförmedlingen. Det sa jag faktiskt till dem en gång. Jag sa att den lämpligaste tjänsten för sådana som oss är ju en handläggartjänst. Det var provocerande”.

Linda Weichselbraun

linda[at]lejoni.se

Läs mer:

• [Jobb på riktigt, SocialPolitik nr 2 2015](#)

• Att våga arbeta, DHR (2011), delrapport arvsfondsprojektet Din vardag – Vår politik.

- Vi bara lyder, Roland Paulsen (2015), Bokförlaget Atlas.
- [En möjliggörande arbetsmarknadspolitik? Kerstin Jacobsson och Ida Seing, artikel i Arbetsmarknad & Arbetsliv, nr 1/2013.](#)